

BUYUK MUTAFAKKIRLARNING MUSIQIY MEROSI.

Buxoro davlat universiteti Musiqa ijrochiligi vamaʼdaniyat kafedrası 12-2 vokal 20 guruh talabasi

Umrzoqov Dilshod

ANNOTATSIYA: Xalqimiz azal-azaldan boy musiqa merosiga ega boʻlgan. Bebaho qadriyatlarimiz, boqiy merosimiz jahonni hayratga solgan mumtoz musiqa sanʼatimiz mavjud. Jamiyat taraqqiyotining barcha davrlarida tarbiyaning mazmunli va yoʻnalishi, umuminsoniy qadriyatlarning uygʻunligi asosida belgilangan. Aqlan yetuk, ahloqan pok, jismonan baquvvat, milliy maʼsulyat tuygʻusini anglaydigan oʻquvchilarni tarbiyalab voyaga yetkazish mamlakatni mustaqil va barqaror rivojlanishiga zamin yaratadi. Milliy tarbiya umuminsoniy qadriyatlardan ajralgan holda rivojlana olmaydi.

KALIT SOʻZLAR: Shashmaqom, urf-odat, milliy maqom sanʼati, milliy tarbiya, anʼana.

Prezidentimiz taʼkidlaganlaridek, “Agar biz sanʼatni, madaniyatni koʻtarmoqchi boʻlsak, avvalo, mumtoz maqom sanʼatini koʻtarishimiz kerak”, deb bejizga aytmaganlar va bu borada 2017yil 17-noyabrda “Oʻzbek milliy maqom sanʼatini yanada rivojlantirish chora tadbirlari” toʻgʻrisidagi PQ 33-91sonli Prezident qarori qabul qilindi. Xalqimizning oʻtmish anʼanalari, milliy urf-odatları, milliy musiqa sanʼatining eng yaxshi namunalarini keng targʻib qilish, milliy musiqa anʼanalarini saqlash va rivojlantirish, yosh avlodda sanʼatga muhabbat tuygʻusini uygʻotish hamda xalqaro ijodiy aloqalarni kengaytirish, tinchlik, doʻstlik, oʻzaro hamjihatlik, madaniy- maʼnaviy hamkorlikni yanada chuqurlashtirish maqsadida yurtimizda keng imkoniyatlar yaratilmoqda. Musiqa sanʼati boshqa sanʼat turlariga qaraganda insonlarga yaqin boʻlgan muhim sanʼat turidir. Xalqimiz azal-azaldan boy musiqa merosiga ega boʻlgan. Bebaho qadriyatlarimiz, boqiy merosimiz jahonni hayratga solgan mumtoz musiqa sanʼatimiz mavjud. Jamiyat taraqqiyotining barcha davrlarida tarbiyaning mazmunli va yoʻnalishi, umuminsoniy qadriyatlarning uygʻunligi asosida belgilangan. Aqlan yetuk, ahloqan pok, jismonan baquvvat, milliy maʼsulyat tuygʻusini anglaydigan oʻquvchilarni tarbiyalab voyaga yetkazish mamlakatni mustaqil va barqaror rivojlanishiga zamin yaratadi. Milliy tarbiya umuminsoniy qadriyatlardan ajralgan holda rivojlana olmaydi. Oʻzbek milliy musiqa ijrochiligi juda qadim va boy anʼanalarga ega boʻlib, xonandalik ovozlarning turlicha toifalarini hamda usluban rango-rang aytim xususiyatlarini oʻz ichiga qamrab oladi. Ushbu oʻziga xosliklarni yoritish, nazariy va amaliy asoslarini ishlab chiqish, shuningdek ularni hozirgi zamon kasbiy musiqa taʼlimi jarayoniga kengroq joriy qilish vazifalari bugungi kunda nihoyatda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Tabiiyki, Fargʻona-Toshkent, Buxoro-Samarqand, Xorazm va Surxondaryo, Qashqadaryo vohalarining musiqiy udum-anʼanalari oʻrtasida chuqur milliy mushtaraklik mavjud. Shunday boʻlsa-da, mahalliy-yerli oʻzgacha ijodiy koʻrinishlar sezilarli darajada saqlangan. Shu boisdan koʻtarilayotgan masalani asosan bizga bevosita dahldor boʻlgan Buxoro xonandaligi misolida yoritishni maqsad qilib oldik. Qadimda Buxoro hofizlari saroy hofizlari hisoblangan, chunki maqomlar faqat saroylarda ijro qilingan. Zabardast Buxoro hofizlariga Ota Jalol Nosirov, Ota Gʻiyos Abdugʻaniyev, Domla Halim Ibodov, Levi Boboxonov va boshqa hofizlarni misol qilish mumkin. Buxoro maqomlari oʻzining mukammalligi, murakkabligi, jozibadorligi va doira usullarining xilma-xilligi bilan ajralib turadi. Maqomlar Alisher Navoiy,

Abdurahmon Jomiy, Hofiz Sheroziy, Lutfiy, Ogahiy, Nodira, Nozima, Zebiniso kabi lirik shoirlarning fors-tojik va turkiy zamon tillarida yozilgan g'azallari orqali hozirgi kungacha ijro qilinib kelinmoqda. Oliy ta'lim muassasalarida ham an'anaviy xonandalik bo'limlari, Yunus Rajabiy nomidagi milliy maqom san'ati instituti, vohalarda maqomga ixtisoslashgan san'at maktablarining ochilganligi- bu maqom san'atiga berilgan yuqori bahodir.

Buyuk mutafakkirlar Alisher Navoiy, Kavkabay, Zahriddin Muhammad Bobur, Vosifiy, Darvish Ali Changiy kabi olim va shoirlarning asarlarida qimmatli ma'lumotlar uchraydi. Bastakorlarning ijodiy faoliyati ko'p qirrali bo'lgan. Dastlab, bastakor maqom yo'llari va xalq kuylari asosida noyob kuy va ashulalar yaratadi. Bunday xalq bastakorlari hozirda ham o'tmish an'analarini davom ettirib, ajoyib kuy va ashulalar yaratmoqdalar. Bastakorlarimiz yaratgan asarlari o'lmas asarlar sanaladi. To'xtasin Jalilov, Yunus Rajabiy, Tolibjon Sodiqov, Muxtor Ashrafiy, Mutavakkil Burhonov, Doni Zokirov, Faxriddin Sodiqov, Komiljon Jabborov, Saidjon Kalonov, Orifxon Hotamov singari bastakor va kompozitorlar o'zlarining ko'pgina kuy va ashulalari, ariya va romanslarini maqomlar uslubida yaratganlar. Bu atoqli ijodkorlarning faoliyati o'tmishdagi bastakorlik an'analarini yangi sharoitda bevosita davom ettirish bilan bog'liq bo'ldi. Musiqiy-pedagogik jarayon musiqa pedagogikasi o'rganadigan asosiy mavzu hisoblanadi. Keng ma'noda bu jarayon musiqa ta'limining butun tizimini qamrab oladi, tor sohaga oid zarur ma'noda esa zarur musiqiy bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantiradi. Musiqiy-pedagogik jarayonda kechadigan tizim sifatida keng ma'noda unga xalq ta'limining butun tizimi – bolalar bog'chalari, maktab, sinf, to'garaklar, ijodiyot uylari va boshqalari kiradi. Jarayonning o'zi tarbiyachi va tarbiyalanuvchining o'zaro aloqasi va birligida amalga oshiriladi. Musiqiy-pedagogik jarayonning asosiy tarkibiy qismlari musiqa ta'limi va musiqa tarbiyasi jarayonlari sanaladi, ular shaxsni musiqiy bilimdonlik, musiqiy tarbiyalilik va musiqiy rivojlanishning ichki o'zgarishlar jarayonlariga olib boradi.

Musiqiy-pedagogik jarayon o'zining qonuniyatlari, shakllari, bosqichlari, uslublari, umumiy va maxsus, yakka va jamoa, nazariy va amaliy, konsert va mustaqil musiqiy mashg'ulotlariga ega. Musiqiy-pedagogik jarayonning qonuniyatlarini aniqlash uchun ushbu barcha aloqalarni tahlil qilish talab etiladi. Bu, aloqalarni bir butun hisobga olish ularning birligiga, jamiyat ehtiyojlariga bog'liqligi, milliy va jahon musiqa madaniyatining taraqqiyotiga olib keladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Holmurodovna R. U. I., Oqila S. Makom art is a priority in the musical culture of Uzbekistan //Проблемы педагогики. – 2020. – №. 2 (47). – С. 87-88.
2. Kholmuradovna R. U., Obidovna R. M. Social norms, sanctions and personality //Вестник науки и образования. – 2020. – №. 21-2 (99). – С. 115-118.
3. Рамазонова У. Х., Сайфуллаева О. М. Развитие чувства ритма у детей //Проблемы науки. – 2021. – №. 1 (60). – С. 49-51.
4. Ramazonova U. X., Esanova M. J. An'anaviy xonandalik rivojida maqomlarning o'rni //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 496-501.
5. Ramazonova O. K., qizi Mustaqimova G. G. Formation and Development of National Musical Traditions //european journal of innovation in nonformal education. – 2022. – Т. 2. – №. 1. – С. 336-339.
6. 6.Рамазонова Ў. Х. ТАЛАБАЛАРДА МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ ТУШУНЧАЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ, ГУРУҲ БИЛАН ИШЛАШ ВА УНИ БОШҚАРИШ ТАМОЙИЛЛАРИ.

7. Kholmurodovna U. R. Formation of publicistic performing skills in singing. – 2021.
8. Рамазонова У. Х., Эсанова М. Ж. ПОДГОТОВКА МОЛОДЫХ ПЕВЦОВ К АНСАМБЛЕВОМУ ВЫСТУПЛЕНИЮ //Наука, техника и образование. – 2021. – №. 2-1. – С. 88-91.
9. Ramazanova U. H., Muhamadova M. The spiritual impact of traditional sound exercises on the minds of students. – 2022.
10. Ramazanova O. K., Shukurov M. Historical development of status. – 2022. Features of Sound Recording in the Uzbek Singing Art
11. U H Ramazonova. Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences ISSN 2795 (546X), 58
12. Rauf Qodirov. Musiqa Pedagogikasi. Toshkent 2016 y.
13. XORAZM MAQOMLARINING TALABALARGA O'RGATISH USULLARI
14. S Saidaxmedov. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIIY JURNALI, 324-326
15. Подготовка молодых певцов к ансамблевому выступлению
16. file:///C:/Users/user/Downloads/Telegram Desktop/Бехруз Болтаев (2).rtf У. Х. Рамазонова, М. Ж. Эсанова. Наука, техника и образование, 88-91
17. The spiritual impact of traditional sound exercises on the minds of students
18. U.H. Ramazanova, M. Muhamadova. Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3 (3), 318-321
19. XORAZM MAQOMLARINING TALABALARGA O'RGATISH USULLARI
20. S Saidaxmedov. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIIY JURNALI, 324-326
21. O'n ikki maqom tizimi va uning o'ziga xos xususiyatlari . PEDAGOGIK MAHORAT Ilmiy-nazariy metodik jurnal Maxsus son 6 (3), 169-170
22. O'ZBEK MUMTOZ MUSIQASIDA SHASHMAQOMNING O'RNI VA ANAMIYATI
 - a. Farangiz. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIIY JURNALI, 92-95
23. Ражабов, Т. И. (2020). Тическая классификация узбекской детской народной музыки и игр. Наука, образование и культура, (3 (47)), 61-63.
24. Ражабов, Т. И., & Ибодов, У. Р. (2020). Обеспечение национального наследия в обучении песням бухарского детского фольклора на уроках музыки. Вестник науки и образования, (21-2 (99)), 55-58.
25. Ражабов, Т. И. (2021). Усовершенствование научно-методических возможностей обучения бухарским детским фольклорным песням в средней общеобразовательной школе. Наука, техника и образование, (2-2 (77)), 84-86.
26. Ражабов, Т. И. (2020). Педагогические возможности использования детских фольклорных песен в духовно-нравственном воспитании младших школьников. Вестник науки и образования, (5-2 (83)), 34-37.
27. Раджабов, Т. И. (2019). Описание вековых ценностей в песне "тутовое дерево-балх" и его место в воспитании учащейся молодежи. In Россия-Узбекистан. Международные образовательные и социально-культурные технологии: векторы развития (pp. 70-71).

28. Ражабов, Д. З., & Ражабов, Т. И. (2018). Формирование и развитие узбекской народной лирики. In *Международная образовательная деятельность как фактор развития и сотрудничества высших учебных заведений в современном поликультурном мире* (pp. 207-212).
29. Ражабов, Т. И. (2023). Совершенствование Механизма Духовно-Нравственного Формирования Учащихся Через Узбекские Народные Песни. *Miasto Przyszłości*, 33, 167-176.
30. Ражабов, Т. И. (2021). Ўқувчи-ёшларга ўзбек миллий мусиқа фольклори намуналари воситасида эстетик тарбия бериш. *Science and Education*, 2(11), 1094-1103.
31. Тўхтасин, Р. И. (2022). ЎЗБЕК ХАЛҚ ҚЎШИҚЛАРИ ВА ИЖРОЛАРИ ҲАҚИДА. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, (Special issue), 64-71.
32. Rajabov, T. I. The Mechanism of Teaching Uzbek Musical Folklore. *Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences ISSN, 2795(546X)*,
33. Ражабов, Т. (2023). О ‘zbek bolalar musiqiy o ‘yin folklorining mavzuviy tasnifi. *Общество и инновации*, 4(5/S), 340-345.
34. Ражабов, Т. И. (2022). Совершенствование Механизма Духовно-Нравственного Формирования Учащихся Через Народные Музыка И Песни. *Miasto Przyszłości*, 29, 363-367.
35. Rajabov, T. I. (2023). Distinctive Features of Folk Songs that Serve in the Spiritual and Moral Formation of Bukhara Pupils. *Pioneer: Journal of Advanced Research and Scientific Progress*, 2(3), 59-68.
36. Rajabov, T. I. (2022). The role of bukhara folklore songs in youth education in the system of continuous education.
37. Rajabov, T. I. The Mechanism of Teaching Uzbek Musical Folklore. *Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences ISSN, 2795(546X)*, 1